

Povestea păpușilor

LUMEA basmelor, a poveștilor, este încântătoare. Am fost fascinat de ea în anii copilăriei și nu numai. Am călătorit imaginar pe tărîmuri minunate, ne-am construit imaginar un univers locuit de personaje îndrăgite, am ris cu ele sau am plîns pentru ele. Am fabricat, cum ne-am priceput, păpuși-substitut pentru Pinocchio, Cenușăreasa, Albă ca Zăpada, Zmeul cel rău, Fetița cu chibrituri sau alți eroi care intrau în viața noastră seară de seară și ne însoțeau visele pînă dimineața, vise care modificau povestea după bunul plac al fiecăruia. Jocul nostru de-a teatru cu păpușile, modest, plin de improvizatii și amatorism, s-a putut confrunta, de la un moment dat, cu jocul profesionist al unor păpuși „adevărate” care se mișcă, vorbesc, cîntă și spun povești acolo sus, pe scenă, într-o sală plină de spectatori princhindei. Cam în anii 1945-1949 s-a înființat în România teatrul de păpuși și marionete animat de mari personalități cum ar fi Margareta Niculescu, Pál Antal, Ildiko Kovács, Horia Davidescu sau Gheorghe Harag, Silviu Purcărete, Ștefan Lenhisch sau Cristian Pepino. Apropo, vă mai aduceți aminte de Vasilache, simpatica noastră păpușă intrată în istoria acestui gen teatral? Trebuie să recunoaștem, și într-un fel mi fac și eu autocritica, faptul că, dintr-un motiv sau altul, oamenii de specialitate au lăsat puțin la voia întîmplării atenția pe care teatrul de păpuși și marionete s-ar cuveni să o aibă în permanență, aș îndrăzni să spun chiar la concurență cu spectacolele pentru publicul adult. Păpușarii se simt marginalizați și pentru că nu se vorbește despre ei și despre creațiile lor scenice, de multe ori ca și cînd n-ar exista.

Din 1969 Teatrul de păpuși din Constanța a inițiat și organizat, din doi în doi ani, o întîlnire a teatrelor de acest gen din țară, mai tîrziu și cu invitați din străinătate: Festivalul *Săptămîna teatrelor de păpuși*. Anul acesta s-a ajuns la ediția a XIV-a. Am putea spune: o adevărată tradiție și performanță, în același timp. Printr-o întîmplare, pe care acum o numesc din tot sufletul fericită, am fost invitată și eu la acest Festival (iar pentru această șansă se cuvine să mulțumesc UNITER-ului). Și uite așa, într-o vară capricioasă, am intrat cu multe emoții, păstrînd misterul, în povestea păpușilor, a marionetelor pe fir și a celor care le însușesc. Acum, după șapte zile în care am respirat același aer fantastic, vă invit să intrați și dumneavoastră, cu mic cu mare, în povestea lor și a mea.

Din 21 de teatre stabile din țară, care au fost invitate să participe la Festival, au răspuns prezent doar șapte: Teatrul de marionete Arad, Teatrul de păpuși Sibiu, Teatrul de păpuși Craiova, Teatrul „Ariel” Tîrgu-Mureș - secția română, Teatrul pentru copii și tineret Ploiești, Teatrul „Tîndărică” București, Teatrul pentru copii și tineret „Lucașfăruș” Iași și, bineînțeles, teatrul gazdă din Constanța. Pot presupune că numărul scăzut al participanților ar putea fi pus pe seama dificultăților materiale (deși, din cîte am înțeles, cheltuielile s-ar fi redus doar la cele pentru transport) sau, mai degrabă, pe lipsa spectacolelor. Oricum, un răspuns oficial care să motiveze absența mi s-ar fi părut necesar și chiar m-ar fi interesat. Asta, pe de o parte. Pe de altă parte, avînd în vedere că Festivalul este structurat ca un concurs, ca o competiție, cu juriu, cu

un palmares stabilit în premii și bani, iar palmaresul este ceva important și nu ceva formal, aș fi găsit de cuviință să funcționeze niște criterii valorice de selecție precise, care să aducă la această tradițională întîlnire spectacole de la o anumită cotă în sus. Sigur că în primul rînd interesează participarea. Dar aceasta nu este, sau n-ar trebui să fie un simplu pretext al întîlnirii, al vizionărilor, al discuțiilor, un prilej cu care să se ia doar pulsul existenței teatrelor. Spiritul de concurență ar trebui să fie implicit și nu cred că neapărat teatrele înseși ar fi în măsură să hotărască ce au mai bun în acel moment, cu ce să vină, ci poate o comisie specială sau directorul Festivalului și care să nu se mulțumească doar cu o simplă confirmare de participare care să-i permită viabilitatea festivalului, dar să fie preocupat de nivelul la care acesta trăiește timp de o săptămîină. Lăudabilă inițiativa de a invita și trupe străine, în afara concursului, din care cîteva cu spectacole bine primite, dar destul de stresantă și chiar riscantă așteptarea sosirii lor uneori pînă în ultimul moment. Cred că improvizatia ar fi mai bine să se manifeste, ca să zic așa, artistic și deloc organizatoric, iar cele mai bune soluții să fie studiate din timp și nu formulate în pripă. După părerea mea, atît cît mi-am dat seama într-o săptămîină, Festivalul este dorit de toată lumea. Mai puțin de anumite persoane chiar de la Inspectoratul de Cultură (!), care, în loc să colaboreze în mod practic și eficient, se mulțumesc să pună bete în roate, să amîne finanțarea, să-i aducă la exasperare pe organizatori.

Trufaldino și aiuritele fantasma, Teatrul de marionete Arad

Din păcate, din pricina acestor motive și poate și a altora, nota generală a fost mai mult de un oarecare amatorism, desigur bine intenționat. Dar drumul pînă la un festival profesionist, în ceea ce privește structura și imaginea sa, mai are ceva de parcurs. Cred, totuși, că dacă inițiativa rămîn la fel de generoasă, ele sînt perfectibile în timp și numai cine nu muncește nu greșește. Speranța tuturor este ca peste doi ani să se poată întîlni din nou la Constanța - orașul poveștilor, care durează șapte zile și care ne poartă peste șapte mări și șapte țări, acolo unde nici cu gîndul nu gîndești, că dacă n-ar fi, nu s-ar povesti (n-am încălecat încă pe șal!). Se cuvine însă să mulțumim, dincolo de orice, celor care au făcut totuși posibilă existența festivalului, străduindu-se să provoace un loc al creațiilor, un loc al confruntărilor pe tărîmul teatrului de păpuși. Regretabil mi se pare și faptul că unii au desconsiderat toate acestea. Lipsa de respect față de sine, în primul rînd, dar și față de ceilalți, colegi, spectatori, organizatori, a făcut posibilă participarea în concurs a unui spectacol ca acela al teatrului

Poveste de seară, Teatrul de păpuși Sibiu

„Lucașfăruș” din Iași, un teatru cu tradiție, de altfel. Poți analiza spectacole mai izbutite sau mai puțin izbutite, confuze ca propunere sau rezolvare scenică, spectacole cuminți sau provocatoare de lungi discuții pro și contra. Dar rămîi perplex și ți se pare sfidător să fii luat pârtaș, ca simplu spectator, la ceva care coboară nivelul atît de mult, încît iese din zona artisticului.

Teatrul de păpuși și marionete, cu tradiție remarcabilă la noi în țară, traversează un moment important pentru creatori, și pentru spectatori. Astăzi publicul vizat nu mai este exclusiv cel al copiilor, să zicem pînă în 6-10 ani, dar și al celor care au depășit această vîrstă, ba chiar și al adulților. Regizorii, foarte mulți de dramă, simt nevoia să-și definească prin spectacol nu numai ideea, mesajul, dar și formația publicului cărui o adresează. Ținta nu este doar un scop în sine: ea face parte din construcția spectacolului, din rotunjimea lui.

Astăzi paravanul s-a dat la o parte, iar din spatele lui iese nu doar un mînuitor excelent, ci un actor-păpușar. Căutările în zona inovației, a modernității au scos la iveală noi modalități de exprimare teatrală, variate și complexe. Păpușarul este un actor total, care lucrează pe viu cu corpul său, cu vocea, care descoperă o nouă relație cu păpușa sau cu marioneta pe care o mînuiește. Muzica, scenografia nu mai sînt pretexte sau elemente auxiliare. În aceste spectacole, ele devin componente fundamentale, ele punctează și întregesc tipurile de expresie

teatrală, construind alte și alte semne teatrale. Sigur că această modalitate nu o exclude pe cealaltă, ele se dezvoltă în continuare, în paralel și formează un nou tip de public, cu o altă percepție. Cei mai mulți au depășit sau se străduiesc să depășească bariere care țin de anumite mentalități ori chiar de prejudecată. Alții rămîn „prizonierii” tradiției, dar nu în sensul peiorativ al cuvîntului. Instrumentul pe care îl alegi pentru poveste este, desigur, important, dar în acest moment crucial mi se pare că regizorul trebuie să știe foarte clar cărui public îi adresează spectacolul.

Aș vrea să mă opresc puțin la cîteva spectacole din Festival. *Trufaldino și aiuritele fantasma* de la Teatrul de marionete Arad este o creație despre care cititorii revistei noastre au aflat la timpul convenit. Modalitatea de exprimare teatrală este nouă, tentantă și incititoare pentru publicul de orice vîrstă. Are mai multe niveluri de construcție și de percepție, dar regizorul Ion Mînzatu, scenografa Zoe Eisele Szucs, precum și întreaga trupă de actori-păpușari au grijă să meargă pînă la capăt cu rezolvările scenice

pentru fiecare nivel în parte. Muzica este de fapt o improvizatie *live*, se lucrează cu o mare atenție la relația păpușă-actor și invers, la energiile creatoare care sînt investite și la energiile spectaculoase care se nasc de aici. Mișcarea scenică, construirea fiecărui personaj, puterea cu care actorii îi dau viață pe scenă, nuanțat și feeric, din mîna lor, din corpul lor, impresionează. Spectacolul *Fetița cu chibrituri* realizat de regizoarea Mona Chirilă la Teatrul de păpuși Constanța n-aș putea spune că este tradițional, de altfel un cuvînt oarecum uzat în context. Scenografia Carmencitei Brojboiu, plasticitatea vizuală deosebită (vezi scena defilării orbilor, moment extraordinar, care ar fi putut fi mult mai mult speculat) la care a apelat regizoarea, jocul de lumini, tehnica superbă în mînuire a Ioanei Jora, muzica specială, de atmosferă, toate acestea și fiecare în parte au creat un spectacol important, cu un picior în tradiție și cu unul în inovație, pe drumul căutărilor despre care vorbeam. *Poveste de seară*, realizat de Călin Gănescu la Teatrul de păpuși din Sibiu, al cărui protagonist este însuși realizatorul, este o compoziție funcțională, epurată de redundanțe, încîntătoare prin ingeniozitatea scenografică a rolurilor.

REVELAȚIA Festivalului a fost *Adunarea păsărilor*, la spectacol prezent la Constanța printr-o întîmplare și, oricum, în afara concursului. Lucru inexplicabil: în primul rînd, pentru că fascinanta lui realizare, din toate punctele de vedere (teatral, scenografic, plastic, muzical, interpretativ, estetic), reprezintă o performanță cu totul remarcabilă și incontestabilă, indiferent pe ce poziții estetice te-ai afla. În al doilea rînd, pentru că este o coproducție între ATF, mai exact prima promoție a secției de păpuși și marionete, înființată după '89 la noi, care termină anul acesta, și Teatrul „Tîndărică”. Un spectacol uluitor, non-verbal, care are la bază o idee simplă și clară, cu un ritm bine punctat și susținut cu aceeași forță de la un capăt la altul. O succesiune a imaginilor plină de inventivitate și rigoare, cu o deosebită expresivitate și disponibilitate corporală actoricească și a fiecărei păpuși în parte, într-o coordonare perfectă, într-un balet superb, plin de tensiuni creatoare și existențiale. *Adunarea păsărilor*, realizat de regizorul și profesorul Cristian Pepino, împreună cu studenții săi, este o poveste teatrală care îți taie răsufarea și care rămîne model în memoria mea afectivă. Un spectacol pentru care cuvintele, oricît de multe și îndelung alese, sînt puține și sărace. Un spectacol care va face carieră internațională, care va încînta și de acum înainte cele mai diferite și antagonice gusturi teatrale, un spectacol care împreună cu altele, aflate pe aceeași linie, vor relansa teatrul de păpuși și marionete (deși sintagma mi se pare acum limitativă) în zona fascinantă a performanței teatrale. Și numai așa, povestea mea, a lor, a păpușilor nu poate avea sfîrșit.

Marina Constantinescu